

Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: Yüzyılı aşkın bir süreçte, Türkiye toplumunda etkili olan siyasi düşünce akımlarının ciddi bir incelemesi

29/07/2001

ATIF ÜNÜVAR

Birinci cildi, "Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi" adıyla İletişim'den yayımlanan "Modern Türkiye'de siyasi Düşünce" başlıklı kitap dizisiyle ilgili olarak yayın kurulundaki, ilk isimle Ömer Laçiner ve Ahmet İnel'le konuştuk.

Neden Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce adı altında bir edisyona ihtiyaç duyduunuz? Böyle bir edisyonun, mesela Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi'nden farkı ne?

ÖMER LAÇİNER: Türkiye'nin siyasal düşünce tarihini veya bunun içindeki belirli akımları ele alan çalışmalar, gayet değerli eserler elbette var. Ancak biz bu dokuz ciltlik edisyonda hem her akımın başlangıcından bugüne nasıl bir evrim yolu izlediğini, bu yolların hangi "Türkiye'ye özgü" etkenlerce belirlendiğini tarihsel arka plan eşliğinde vermeye çalıştık; hem de pek işlenilmeyen bir konu olan bu akımlar arası etkileşimi, problematik ve çerçeve ortaklıklarının farkedilmesini sağlamayı amaçladık. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi'nde okur aynı akımları dönemin olgu ve sorunları bağlamında izleyebiliyorken, bu ciltlerde onları daha ziyade genel ve siyasal zihniyet dünyamızın hem ürünleri hem de oluşturucuları olmaları boyutundan değerlendirebilme imkanını edinecek.

AHMET İNSEL: Genellikle tarih, kişiler ve olaylar üzerinden ele alınır. Türkiye'de bu daha da belirgindir. Siyasal düşünce akımlarını ele alan değerli çalışmalar ise, çoğunlukla bir akım üzerinde odaklaşırlar. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi'nde, ister istemez, olay, kişi, kurum ve politikalar öne çıkıyordu. Bu çalışmada ise, bir yüzyılı aşkın bir zaman sürecinde, Türkiye toplumunda öne çıkan veya etkili olan siyasi düşünce akımları, birbirleriyle etkileşimleri de dikkate alınarak inceleniyor.

Türkiye'de siyasî düşüncenin güdük kaldığı, Batı düşüncesinin kopyasından öteye geçemediği, özgünlüğü olmadığı söylenir. Oysa cilt isimlerine baktığımızda, ilk ve son cilt hariç, tematik bir kaygı güdülmüş. Ancak, Türkiye'de Kemalizm, Milliyetçilik gibi dört başı mamur bir siyasî akım tarifi yapmak mümkün mü? Düşünce Tarihi projesi bu konuya nasıl

yaklaşıyor?

ÖL: Şüphesiz normal klasik doktrin ve ideoloji kalıpları içerisinde ele alındığında Türk milliyetçiliği ve Kemalizm bu kalıpları bir yanıyla doldurmaz, diğer yanıyla ise bu kalıplardan taşar. Bunun siyasal düşünceye katkı ve derinlik getirmek anlamında bir özgünlükle elbette hiçbir ilgisi yok. Ancak -çoğu kez birbirine sarmalanmış olarak boy gösteren- milliyetçilik ve Kemalizmin açıkça sahiplendiği dogmaların diğer akımlar tarafından asla cepheden eleştirilemediği, hatta o akımlarca da bir biçimde sahiplenildiği, "dokunulmadığı" da bir gerçek. Resmi payeli bu ideolojilerin başka ülkelerdeki resmi ideolojilerin yaygınlık derecesini fazlasıyla aşan bu "nüfuz" hali bir "Türkiye'ye özgü" durumdur. Ve bu nüfuzun kendini hissettirdiği her nokta, Türkiye siyasal düşüncesinin kısırlığının, taklit görünümü altında kendini tekrar etme özelliğinin kaynaklarını ele verir.

Aİ: Türkiye'deki bütün siyasi düşünce akımlarının, derinlik ve özgürlük açısından, dünyadaki diğer benzer akımlara nazaran üstün bir özellik gösterdiği söylenemez. Bu Kemalizm ve milliyetçilik için de geçerlidir. Ama bu iki akımın Türkiye'deki özelliği, diğer siyasal düşünce akımları üzerinde hakim olmasıdır. Onların düşünme kalıplarını kısmen belirler ve daha önemlisi, bunların düşünme ve düşündüğünü ifade etme sınırlarını çizer. Bunlar Türkiye'ye özgü "dört başı mamur" düşünce akımlarıdır ve bu anlamda da sınırlıdırlar. Kapsayıcılıkları derinlikleriyle ters orantılıdır.

Yeni çıkan 1. ciltte Tanzimat ve Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e devreden miras değerlendirilmiş. Son cilt ise özgül bir değerlendirme ve dönemlendirmeyi hedefliyor. Siyasî düşüncenin evrimi açısından, Türkiye için bu tarz bir dönemselleştirme yapılması ne bakımdan çok önemli?

ÖL: Yukarıda tabular, dogmalar, yasaklamalar ve zorlamalara daima maruz kaldığını belirttiğimiz Türkiye'deki siyasal düşünce mecrasında, belli tarihsel kesitlerde genellikle dışsal zorlamaların yansımalarıyla topluca bir problematik değişimi oluyor, uyuşuk siyasal düşünce hayatı canlanıyor, akımlar arası tartışma ve diyalogun körelmiş kanalları kısmen de olsa açılmış oluyordu. Tabu, dogma ve yasakların fiilen bir hayli etkisizleştiği bu özgül tarihsel kesitleri bu yönüyle ele almanın son derece ilginç ve verimli olacağını düşündük. Bu tür bir değerlendirmeyi bir cilt çapında yapmaya girişmek sanırım ilk kez denenmiş olacak.

Aİ: Her akımın ayrı ayrı ele alınması, kaçınılmaz olarak, bunların birlikte varolarak oluşturdukları düşünce ortamının gözden kaçmasına neden olacaktı. Dönemler itibariyle, bu akımlardan bazılarının öne çıkıp, diğerlerinin geride kaldığını görüyoruz. Bu hareketliliğin zaman içindeki gelişmesini ele almak için çalışmayı özgül bir değerlendirme ve dönemlendirmeye bağlamaya karar verdik.

Peki, böylesi bir ansiklopedik edisyonun siyasî düşünce hayatımıza katkısı ne olacak?

ÖL: Herşeyden önce Türkiye'nin siyasal düşünce müktesebatını ve ufkunu kendi mensup olduğumuz veya sempati duyduğumuz düşünüş tarzının penceresinden görmek ve görüldüğü kısmıyla anlamlandırmak yerine, diğer düşünüş dünyalarının da içinde dolaşarak, onların kendi sözlerini de anlamaya çalışarak değerlendirme imkanını bulmuş olacağız. Böylece çok daha geniş ve derinlikli bir yargılama ve tartışma ortamı oluşabilir, o hep yakınılan kısırlığın kaynaklarını ve bilançosunu çeşitli açılardan gözler önüne seren bu manzara, özellikle ümitli olmak isteyen genç kuşaklar üzerinde kamçılayıcı bir etki yaratabilir.

Aİ: Siyasi düşünce akımlarını çoğunlukla bir iki slogan ve kaba saba formülleri içinde tanıyoruz. Bunların beslendikleri kaynakları, etkiledikleri diğer akımları pek fazla bilmiyoruz. Böyle bir çalışma, herkesin kendini yakın hissettiği siyasi düşünce akımını daha iyi tanımalarını sağlayacak ve bu akımın diğerleriyle etkileşimini, yakınlık ve uzaklığını ölçmesini sağlayacak.

http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=276